

Predrag Krstić

Indeks opsovanog

One reči

Moje iznenađenje nije bilo malo kad su me prvi put malobrojni čitaoci, koji su uostalom po službenoj dužnosti došli u dodir s mojim spisima, vrlo blagonaklono upozorili da psujem u tekstovima. Neki su na to ukazali iskreno, pitajući se i pitajući me zašto se služim tim neobičnim i nedozvoljenim tekstualnim sredstvima; drugi, stariji, otvoreno sugerišući da tako ne priliči: oni razumeju egzibicije savremenog stila, nisu fanatici akademskog antižanra, ali se ipak odvaj-

kada znalo da samo protuve psuju, a dobar dečko poput mene ne treba time da se služi kada uostalom, podilazeći nisu propustili da dodaju, sasvim ubedljivo i živopisno, i bez psovki kazuje ono što ima da kaže.

Budući da sâm uopšte nisam nalazio razlog takvoj oceni svog pisanja, a bilo mi je neprijatno da protivrečim i zauzimam, kako se to nekad govorilo, “odbranaški stav”, pokušavao sam naknadno da ustanovim primere vlastitih tekstualnih nepočina. U jednom tekstu se radilo o određenom filozofskom gestu, ili gestu određenih filozofa koji “šire noge za penetraciju istine”; u drugom o, mislim Sokratovoj, “prosvećenoj zajebanciji”. Kasnije mi se jedan prijatelj poverio da nikako ne može da mi oprostí što se u jednoj mojoj knjizi nalazi i “snoška”. Setio sam se da je u istoj toj knjizi korektorka, koja je inače odlično odradila svoj posao i tek ponešto označila žutom bojom, jedino reč “kurac” obeležila drečavo crvenom, crven ban valjda da bude; pošto nije bilo daljih uputstava, ostavio sam tako kako je, samo sam skinuo to crvenilo, da stojko stoji u uostalom kontekstu narodne izreke koja ga uzima za svoj deo.

Ništa od toga, međutim, kao što se iz navedenog vidi, nije bila psovka. Nikoga nisam oterao u pičku materinu, niti sam mu sugerisao da čini bludne radnje na način na koji bih iz nekog razloga trebalo da mislim da mu ne odgovara. Verovatno nisam izricao očekivane bezube reči, pa su one koje jesam identifikovane kao “ružne”, nepristojne, opscene, u svakom slučaju neprikladne za jedno ipak teorijsko delo i odgovarajućeg autora. Iako sam dakle, prema vlastitom samorazumevanju, pisao tako reći sasvim “normalno”, kako sam umeo i prema mom sluhu najskladnije, najsmislenije što se moglo, stvarno ne idući čak ni za efektom, za skandalom,

za provokacijom, naprotiv, više za preciznošću, više upravo sledeći argumentativna ulančavanja, ipak poneke reči, izgleda upravo one koje potkrepljuju verodostojnost izraza, bez obzira na sklopove u kojima se javljaju, moraju biti prepoznate kao psov(ač)ke, izgleda da je dovoljno da se pojave da bi štrčale, smetale, da bi se primećilo da im, ako igde i jeste, tu nije mesto.

Moje razumevanje ružnih i uopšte reči, zaključih, iako sasvim belodano i opšteprihvatljivo ukoliko se iole razmisli, u praksi se ispostavilo da niukoliko nije tako uvreženo kako mi se činilo. Za mene odavno nisu postojale “ružne reči”, pa sam iz te “slobode” pisao; za mnoge su, izgleda, one zabranjene čak i kad se priča o onom označenom koje označavaju. Moja prijateljica koja uređuje ovaj temat je umela odlično da naglasi da su njoj ružne reči, čini mi se, one koje imaju višak tvrdih suglasnika. Sâm bih rekao da ružnoću ružnih reči diktira psovački kontekst u koji se stavljaju, a da nije slučaj obrnuto, da dakle ne postoje ružne reči unapred, da ne postoji nijedna posebna, samostalna ružna reč, a da to svakako nisu one koje imaju genitalne reference, ali da postoje slučajevi u kojima one zvuče ružno, izgovorene su na ružan način, grade ružne sklopove. Kao i da, uostalom, lepo i ružno, naročito (pod)razumevane na taj jedva švercovano moralistički, odnosno cenzorski način, uopšte nisu jedino po čemu valja meriti uspešnost izgovorenog ili napisanog.

Oslobođenje izgleda nikad nije ni mala ni široko rasprostranjena stvar, pa je tako i sa slobodom, ako se tako može reći, za detabuizaciju čitavih sektora reči, za odstupanje od (samo)nametnute zabrane i prestupanje u nesputan i utoliko normalan, društvenom normom neinficiran govor izvan nje. Indikativno je već da se za reči koje su proglašene ružnim uvek mora tražiti alibi – za druge ne, ili samo izuzetno – da ako i postoji dobra volja da se dopuste, uvek je neko pravdanje u igri, uvek, kao isprva sa golotinjom na filmu, mora da se dokazuje neki umetnički ili drugi razlog baš njihove upotrebe. Umesto toga, privlačnim, poštenim, plodnim i tako reći na dohvat ruke se čini jednom za svagda usvojiti otvorenu objavu: ružne reči, odnosno ono što se podrazumeva pod njima, nisu psovke i ne treba da budu prokazane. Uprkos ubedljive poželjnosti pozicije koja bi bila ranvnodušna prema unapred određenoj ružnoći ili lepoti reči, izvesnog indiferentizma prema profanom, prostačkom izražavanju, i prepuštanja da se pokaže uspešnim ili neuspešnim, da se samo izblamira ako je s ma kog razloga nedovoljno ili nedostojno, neizbežnim se međutim ipak čini i priznanje da se identifikovanje, procenjivanje, kvalifikovanje i diskvalifikovanje ružnih reči pokazalo u toj meri postojanim da nema mnogo šanse da uskoro ili ikada bude napušteno. Razlog je jednostavan: i reči potpadaju pod režim politike, makar one jezičke, a po svoj prilici i sva sila odnosa moći, potčinjavanja, gospodarenja, administriranja takođe stoji iza ili iznad toga. Možda je iluzorno i posmisliti da može biti drugačije, kao što je svakako jalovo postupati kao da već nije drugačije.

Ratovi jezika

Prve tragove o organizovanom disputu oko slobode jezika ili rata za jezik oslobođen onog odozgo, književnog normiranja, s jedne strane, ili za književni jezik oslobođen neprilichnosti, s druge, možda možemo da pronađemo u prilično oštrom razgrani-

čenju vulgarnog i klasičnog latinskog jezika, što će reći pučkog, narodnog, običnog govora i onog prefinjenijeg, rafiniranijeg i dakle filtriranijeg. U potonjem su psovke zabeležene samo u satirama, čija je književna vrednost ionako bila vazda sumnjiva, i, naravno, u učenim diskusijama o aktuelnim, pa i ružnim rečima; inače su reči koje su prepoznavane kao psovke, one *obsc(a)ena*, opscene ili nepristojne, bile smatrane neprikladnim za javnu upotrebu kao *improba*, one lošeg ukusa, nedostojne ili čak nesvarive.

Na domaćem terenu se prvi krug tog spora oko kultivisanja jezika odigrao iza 1818. godine, po izlasku Vukovog *Srpskog rječnika istolkovanog njemačkim i latinskim riječma*. U njemu se nalazilo, kako je i bilo nameravano, sve što se inače u narodu koristi. Pored “psovanja”, “psovača”, “psovačice”, “psovke”, tu su se smestile daleke i tri posebno za buduće napade izazovne a za same psovke produktivne i, mislilo se, obavezujuće, upravo konstitutivne reči. One su se odnosile i vazda se odnose na ženski i muški polni organ, te na njihov susret.

“Pička” je bila zastupljena u zavidno širokom spektru varijacija i izvedenica: “pica”, “pičenje”, “pičetina”, “pičurina”, “pičica”, “pičkar” odnosno “pičkaroš”, kao i dve, danas prilično daleke izreke koje sadrže poneku od tih reči. Tu je i neizbežni “kurac”, sa samo jednom varijacijom – “kurat” – ali neminovno blizu “kurve”, “kurvanja”, “kurvara” i uopšte tog sklopa, nastalog uostalom od genitiva *kurve* praslovenskog *kury*. Najzad, okolišu “jebanja”, odnosno “jebanija”, kako se rodno korektno nudi alternativa, jer je “jebanija” ženskog roda, te gotovo istoznačnog “jebucanja”, posvećen je impresivan prostor: nižu se pre svega divne i nažalost arhaične reči na tu temu, “jeb” i “jebaonica”, potom sasvim do savremenosti preživjele “jebac” i “jebač”, a naročito “jebačina”, pa gotovo dirljiva “jebica” i njena augmentativna varijanta “jebičina”. Upotreba glagola – čuvenog glagola, ispada jedinog glagola ili *The* glagola, jer je ponekad dovoljno reći “glagol”, naročito kada mu se brani upotrebi, da se odmah zna koji je taj jedan na koji se uvek misli – data je prema tadašnjem pravopisu i javlja se u oblicima “jebatise”, odnosno – ako svratite pozornost na akcenat postaće milozvučno – “jebitise”, a potom i “jebucati” i “jebucatise”. Glagolske odrednice su opremljene i ilustracijama iz običajnog ili pesničkog narodnog jezika: “Jebao bi guju u oko”: “Ko se jebi, lijepo se gleda” i “Oj ti seko sekucala! / Je si li se jebucala? – Kako bi se jubucala, Kad još ni sam ni brucala”.

Usledio je napad, između ostalih, mitropolita Stefana Stratimirovića, Jovana Sterije Popovića, Jovana Hadžića, po dva osnova. Jedan je bio uvođenje latinične jote, a drugi, naravno, pojava skaradnih reči i izrazi. Vukova odbrana od prvog napada je ostala poznata i po tome što bi narečeni Jovan bez jote bio ovan. Ali pred drugim napadom nije imao tako dovitljivu dosetku, mada bi se mogla zamisliti, recimo da bez onoga na šta se odnose skaradne reči uopšte ne bi bilo ni njihovih kritičara. Umesto toga, Vukova apologija pred optužbama da u njegovom *Rječniku* ima reči kojima nije mesto ni u jednom rečniku je sve vreme ostala vrlo ozbiljna, sve vreme se pozivala na argument autonomije i neutralnosti nauke, na to da njegovo delo hoće da bude slika narodnog života i narodnih običaja, da hoće da ostane etnografsko a ne (samo) leksikografsko štivo. Vukovo insistiranje na, tako reći, neselektivnom empirizmu u pristupu jeziku je ipak naišlo i na jedan otpor kojem nije

mogao sasvim da odoli, na čak spor sa prema njemu inače neobično blagonaklonim i strpljivim Đurom Daničićem, što je najzad ishodovalo izbacivanjem ponekih, ne svih nego samo doslovnih prenosa i unosa onih bezobrazluka koji su najviše “boli oči” iz drugog, takođe bečkog izdanja *Rječnika* iz 1852. godine.

U obilju sve pikantnijih i frekventnijih psovki, kada ove tri reči i dalje ostaju stožerne ali ne tako neizostavne, konstitutivne i produktivne kakve su bile, moglo bi se učiniti da bi nam bilo lakše nego ranije da prihvatimo da reči nisu krive. Moglo bi se takođe učiniti da je konačno izgubio na snazi uvek iznova ponavljani i u uvek, najblaže rečeno, neubedljiv pokušaj da se opravda i afirmiše razlikovanje, eto, nesumnjive opscenosti, bezobrazluka, nepristojnosti (izgovaranja) “jebanja”, “kurca” i “pičke” i, s druge strane, upravo korelativne prikladnost referisanja na njih medicinskim ekvivalentima. Vraga. Istina je doduše da je, uprkos žilavosti otpora, izvestan stepen liberalizacije od rimskih ili Vukovih vremena postignut. Ali to važi uglavnom tamo gde je možda najmanje bitno, u prodoru kolokvijalnog govora u javni govor.

Kada je reč o visokoj kulturi, ona se kao i ranije, ili kao nikada ranije, možda i kao odgovor na “pobunu masa”, diči leksičkim čistunstvom i od stražara tako postaje grobar jezika. Izoštrenih čula za samu mogućnost ma kakve i s ma kog razloga infekcije profanim, ona postaje autistična forma bez sadržaja ili sa sadržajem koji šlafjuje uvek unapred propisani napev i slepa za razlike u “profanizaciji”: slepa za čitave kategorije izraza i načine izražavanja koje je, možda i samog učenog jezika radi, potrebno kao antisklerotik i antisedimentik uvesti u njega. Mnogi rečnici i danas isključuju “vulgarnosti”: *Oxford English Dictionary* je na primer tek 1972. godine prvi put u svoj sastav uključio *F-word* i *C-word*, reči “Fuck” i “Cunt”. Nacionalna Kampanja za pravo psovanje, jedna naročito simpatična propsovačka britanska formacija, izdala je tim povodom izjavu koja glasi: “Bili bismo gomila lažljivih pizdi ako ne bismo rekli da smo bili potpuno jebeno oduševljeni”.

Bipolarni svetovi

Leksička legalizacija teško da je međutim sama sobom znak odustajanja od *an bloc* isključivanja određenih klasa reči iz rečnika, uostalom vrlo nenaučnog, pučkog, lenjivog i paternalističkog isključivanja. Ali je možda početak odustajanja. U jezikoslovlju koje je pažljivije prema “divljoj književnosti” već je, ili je zamislivo da bude, usvojena vrednosno neutralna i nediskriminativna razlika između ružnih reči, poganih ili prljavih reči, gadnih ili gnusnih reči – termini kojima su, kao i “vulgarnima” i “opscenima”, reči počele da se označavaju uostalom tek u devetnaestom veku – a sve njih zajedno od kletvi, psovki, nagrda, hule, nepoštovanja boga ili ličnosti, te prestupničkog, oštrog, pogrđnog, iskvarenog ili “zrelog” jezika odraslih.

Ije neophodan prinčevski poljubac, dovoljan je pogled bez omraze lingvista i leksikografa, da bi se raščinilo prokletstvo ružnih reči. One međutim neće po raščaravanju automatski postati lepe, princezaste; samo će u najboljem slučaju prestati da postoje u ilegali. Psovke će pak uvek nastaviti da postoje kao svojevrsni verbalni delikt jer su, opravdana ili ne, ali svakako verbalna agresija, jer su svakako čin, a

možda i zločin. Reči ne mogu biti ružne samo zato što se koriste u psovka. Psovke mogu biti ružne, ali mogu biti i duhovite, zanosne, ubedljive. "Umetnost treša" i "respiritualizacija profanog" mogu i treba da postoje, taman koliko i umetnost bilo čega drugog i taman koliko je uspešan umetnički, odnosno diskurzivni zahvat u slučaju respiritualizacije; rasprava o (ne)mogućnosti njihovog postojanja uopšte nije, kako je izgledalo, "beskrajna debata koja se ne može dobiti". U svakom slučaju, psovke ne mogu biti ružne zbog ružnih reči koje uvoze, već su radije, u moralnom smislu koji se vaga pri proceni njihove "ružnoće", one te koje proizvode ružne reči zbog svoje psovačke intencije.

Posle ovih iznenadnih objava, stepen čije apodiktičnosti je obrnuto proporcionalan stepenu ironijske rezerve unetog u njih, namera mi je da pristupim specifičnoj analizi psovki, pod jednom dakle, čini se, uopšte ne tako hrabrom a začudo i dalje pretpostavkom koja izazviva strah, pretpostavkom da su "kurac", "pička", "jebanje" i još poneka sablažnjiva reč normalan deo vokabulara. Te reči precizno određuju ono na šta referišu i nemaju zapravo nikakav višak značenja, nego se, za razliku od recimo "slobode", "ponosa" i "ugnetavanja", nesumnjivo završavaju na granicama onoga što kazuju. A, opet i istovremeno, nikada nisu shvaćene kao da znače samo to što kazuju. Prvo ćemo analizovati onu reč koja se tiče onoga što se eufemistički naziva "glagol", a onda ćemo preći na one koje se grade na imenicama.

U stvari, može se reći da je psovanje "bi-fokusiran jezik", utoliko što njegovu glavnu strukturu čini, u zavisnosti od namere govornika, centriranje bilo na glagol, kada se radi o imperativnoj psovci, bilo na imenicu, kada govorimo o deskriptivnim psovka. U imperativima, kao u "jebi se", postoje obavezna dva elementa: glavni glagol i reč obraćanja. Kod deskripcija, opet, detektuje se najmanje glavna imenica i obraćajuća reč, kao u "Pičko jedna". Postoji navodno i "specijalni fokus", kada se kombinuju i deskriptiv i imperativ, odnosno kada se i imenica i glagol upotrebljavaju da bi se psovalo: "Jebi se, pičko jedna". To su osnove, koje kada se savladaju, psovač početnik može da napreduje ka složenijim konstrukcijama. U svakoj od njih, međutim, uočićemo mada nećemo posebno naglašavati: problem koji imamo sa seksom, sa njegovim prećutkivanjem, odgurivanjem i recipročnim vazda mišljenjem o njemu i asociranjem na njega, prenosi se i u leksičku ravan.

Ta ravan je naravno bogatija i varira od jezika do jezika. U jednom pregledu dominirajućih punktova psovanja po jezicima stoji da su u engleskom to seks, izmet, seksualnost sa posebnim naglaskom na homoseksualnost, incest, zelotizam, fanatizam i predrasude; u ruskom – seks, moralni i religijski tabui, te izmet i nepoštovanje autoriteta; u nemačkom – izjednačavanje ljudi i životinja, seks, izmet, predrasude i fanatizam; u francuskom – seks, izmet, religija, rasizam; u italijanskom – blasfemija, seks, lično vređanje, naročito majke; u španskom – seks, incest, homoseksualnost; u japanskom – kršenje pravila pristojnosti; u kineskom – seks, vređanje rodbine. Uprkos ovoj podeli koja i sa pobrajanjem i sa razvrstavanjem materijala očito ima problem, verujem da su ovde izdvojene one relativno konstantne teme psovki koje se, ne samo u našem jeziku, obrazuju oko tri ili četiri somatski prepoznatljiva stožera.

Antinomija ubojitosti

Psiholog Boško Popović, koji se bavio psihologijom morala, teorijama ličnosti, metafizikom zla i organizacijom zdravstva, učestvovao je, prema vlastitom kazivanju, i u jednom istraživanju, izgleda međunarodnom, koje je nastojalo da uđe u trag nastanku i funkciji psovki u onom obliku koje su poprimile. Prvo je pokušao, sećam se, nama studentima, da predstavi neosnovanost samorazumljive upotrebe “glagola” u psovka. Navodno se neuspješno trudio da objasni nekom poljskom kolegi tako reći elementarnu psovku: “Jebem ti mater”. I profesoru Popoviću je bilo stalo da ilustruje kontinuirani zid nerazumevanja na koji je nailazio. “A je li to znači da je majka onome koga psujete mnogo lepa?”, naivan, kakvim je predstavljen, pita Poljak. Ma ne. “Dobro, razumemo, možda samo u tom slučaju ne, ali vi se ne zaustavljati na majci; kada jebete nekom sestru, mora biti da je barem ona mlada i lepa?” Ništa on ne razume. I s pravom ne razume. To je valjda trebalo da bude poenta. Zašto bi se nešto zaista lepo, makar principijelno i potencijalno, kao što je jebanje, vezivalo za ružne ne reći, nego osećanja prema nekom, zašto bi mu se time htelo nauditi, uvrediti ga ili prokleti?

Ovde je nekoliko stvari u igri. Prvo, nije reč samo o jebanju, nego o sramoćenju nekog jebanjem njegovih bližnjih. Drugo, ono na šta se želelo s pravom ukazati, da jebanje nije ružno, još uvek ne znači da ružna namera ne diktira kontekst odigravanja, što je uostalom prečesto slučaj svuda, osim možda u poljskom. Nije se zamolilo za dozvolu da se vodi ljubav s nečijom majkom ili sestrom ili obznanio afinitet prema toj ideji, mada i tada pitanje zašto tako bliskom srodniku, nego je akt stavljen u prezent i to da bi se naudilo, da bi se izrazila odbojnost, odvratnost, nipodaštavanje, da bi uputile najgore želje majčinom/sestrinom srodniku. S druge strane, to ne znači da eufemizam “vođenje ljubavi” – ili neki drugi koji bi iole pristojno zvučao, “kopulacija”, “snošaj”, “imanje odnosa” ili “bivanje intimnim” (opet rezervisane radnje širokog spektra za samo jedno) – ne zvuči gore ili u svakom slučaju smešnije nego direktno imenovanje. Ali za bolje i manje smešno zvučanje potrebno je zapravo ne psovati, niti zlomisлити, nego uzimati, tako reći, reći za reč. U konkretnom slučaju, potrebno je demonopolisati reč “jebanje”, koja je jednom i možda nepovratno pridržana samo za govornu pokudu i njene varijacije.

Naivnost tu ne rešava problem, ali ga objašnjava. Uputno je i možda prosvetljujuće na trenutak odvezati seksualnost i agresiju i osporiti i psovke na taj način, ali bi bilo prilično besmisleno, ne toliko na normativnoj koliko na empirijskoj ravni, negirati tu vezu o kojoj je uostalom mnogo i neretko razložno pisano. I čak bismo posle tih svedočanstava mogli ili morali reći i više: nije reč o pukoj spoljašnjoj vezi, nego radije o srodnosti, o uzajamnom prožimanju koje uvek otežava razdvajanje ili ga čini makar ponešto takođe nasilnim; reč je o tome da možda opet tek one nikada do kraja uhvatljive namere odlučuju, da dopušteni oblik i stepen nasilja koji seksualnost poprima jeste, kao već i u pokojim zakonima, stvar konsenzusa u seksualnoj komunikaciji, stvar istraživačke prakse ili fatalnosti koju jedno približavanje poprima i da uopšte nije lako čak ni predstaviti do koje granice – telesnog uopšte ili čak i još dalje? – ono ostaje seksualno.

Ako tek izvesnim manje ili više nategnutim proširivanjem značenja može ne-protivrečno da se tvrdi da je svaka agresivnost seksualna, čini se da je mnogo lakše utvrditi da je svaka seksualnost agresivna. Ona je po *defaultu* ili već anatomiji pro-dorna, invazivna, ali tek granični slučajevi otkrivaju taj njen karakter. Istraživanje o silovanjima žena tokom rata u Bosni i Hercegovini je došlo do zaključka koji je jednak zaključcima koji su izvođeni u svim ratovima i koji se mogao znati na početku: nije bila reč o agresivnom seksu, nego o agresiji seksom. Stravično obistinjenje psovki sa “jebanjem” u sadržaju, zbog čega bi u najmanju ruku moglo da se pomisli da i nije bez osnova zauzeti čvršći stav prema njima: one svakako podležu moralnoj odgovornosti već i kao mišljene, a uopšte nije loša ideja da podležu i pravnoj kao iskazane. Srećom da se obično ni ne misli i da se iskazuju tek umesto gneva, u nedostatku smislenih reči i artikulacije.

Ali opet, kako to da su baš te jebačke psovke izabrane kao adekvatni, prepoznatljiv i opšterazumljiv, pod uslovom da niste Poljak, supstitut za agresiju? Jasno je i tačno, ljubav je pri silovanju zamenjena za moć; ne radi se uopšte o jebanju nego o dominaciji, o ovladavanju, eventualno opoganjenjem, ubacivanjem telesnog uljeza, rasturanjem; radi se o teroru jebanjem. Ali kako možemo biti sigurno da se radi jedino o tome, ili čak uglavnom o tome i, ukoliko uvedemo stepene, kako možemo ustanoviti meru koja je nesumnjivo preterana, tačku gde se seks pretočio u agresiju? U nekoj podnošljivo manjoj meri se parče nasilja verovatno odigrava i u najkonzervativnijim polnim odnosima, možda čak tek ili na poseban način tamo. Oružje tlačenja, instrument doslovno ogoljene agresije, uvek je i gotovo neizbežno kurac, a ne neki drugi organ. Teško je više i zamisliti drugi način nasilja koji bi bio tako dostupan i ubojit, osim možda telesnog sakaćenja. Ukoliko se i u njemu ne radi o istom o čemu i u (na)silnom seksu.

Pomame aktera

U različitim oblicima upotrebe u srpskom jeziku, “glagol” nesumnjivo ne misli dobro onome kome se upućuje. Najkraća i možda najefektnija njegova služba je u onoj čudnoj sugestiji drugom da bude seksualno samodovoljan ili, mada to već zvuči kao lepa želja, da ponavlja jebački čin: “jebi se”. Češće se međutim javlja u konstrukciji “jebem ti”, kojoj pridolaze neprebrojni objekti, obično personifikovani, mada ni to nije obavezno slučaj. Šarolikost i kitnjastost objekata jebanja pri tom svedoči o žestini psovanja. Primere sam uglavnom pokupio iz jedne zbirke odomaćenih psovki: “Dete ti jebem”; “Jebem ti dete neokupano”; “Jebem ti nerođeno dete”; “Jebem ti Mater”; “Jebem ti majku krvavu”; “Krv ti majčinu jebem”, “Jebaću ti milosnu mater” (preskoćićemo “Mame ti ga iznabutam” i slične glagolske onomatopejične i mehanički asocirane persiflaže); “Jebem ti teću u dlakavu nosinu”; “Nanu ti jebem”, “Oca ti jebem u dupe”. Na osnovu nabrojanog vidimo da psovač ili nije naročito izbirljiv ili ima za različite situacije razrađen sistem prikladnih “jebanja”, koja doduše uvek “ostaju u porodici”. Ali samo se čini da je tako.

Kada se istroši familijarni korpus, psovke dobijaju izvestan stepen uopštavanja i čak apstrakcije, a objekti – epske i kosmičke razmere: “Jebem li ti Sunce

žarko”; “Jebem ti Sunce kalajisano”; “Jebem ti seme i pleme”; “Jebem li ti, sve ti jebem”; “Jebem li ti sve po spisku”. A kada se, kako i doliči psovanju, pukne od veličine i obima jebanja drugog i njegovog sveta, sledi povratak sebi, slede psovke sa začudnim stepenom rezignirane ili samokritičke autoreferentnosti: “Jebem ti život”; “Jebo mater svoju”; “Jebaću te loše”. Jebačko se psovanje međutim ni tu ne završava. Pošto se dá oduška i tom samosažaljivom i “tragičnom osećanju života”, spremno se može krenuti u novo obrušavanje na objekte, ali ovog puta sa zavidnom preciznošću sasvim specifikovane: “Jebem te u glavu”; “Jebem te u usta”; “U dupe te jebem”; “Jebem ti košćice”. Ako se učinilo da ova anatomija konačno zadovoljava psovača i iscrpljuje asortiman psovki s “jebanjem”, i onog najvećeg i onog najmanjeg, naravno da ni sada to nije tako. Izvarirani objekt odlazi u drugi plan, a u prvi upada dosad konstantni subjekt jebanja. Ispostavlja se naime da u psovkaama on uopšte ne mora biti fiksiran, a da i kad to jeste u najčešćem prvom licu, može da na sebe uzme različite oblike ili svojstva: “Bog te jebo”; “Jebo te ko te posl’o”; “Jebo te onaj što te gleda”; “Jebo te otac”; “Jebo ti pas mater” i – u daljoj razradi poslednje psovke koja nije najmanje zagonetna i važna zbog najdirektnijeg i na prvi pogled samooptužujućeg povezivanja rodbinskih i životinjskih odnosa ali, obratimo pažnju, ne opsovanog, kao u “Stoko smrdljiva”, već samog psovača, što opet povratno čini stvar utoliko gorom po opsovanog – “Jebo ti ja pas mater”.

Ako stvar stoji tako brutalno u srpskom, možda ipak nije nemoguće zamisliti neki “poljski”; možda je u inače dugačkom stažu “jebanja” na različitim jezicima, moguće pronaći njegovo praktikovanje bez povređivanja. Na stranu sad neutralno *coeō*, *coīre*, doslovno “ići sa”, odakle *coitus*, da ne kažemo svuda pristojno “koitus”. Čini se da latinsko “jebati”, *futuō*, *futuere*, *futuī*, *futūtum*, i izvedene imenice “jebanje” i “jebač”, *futūtīō*, i *futūtor*, te one delikatne neaktivne “potpuno (s)jeban” i “izjeban, iscrpljen od jebanja”, *perfututum* i *dēfutūta*, koje se sve pojavljuju u klasičnoj latinskoj književnosti, svedoče o slobodnijem društvenom okruženju. I zaista, *futuō* je za razliku od našeg “jebati” korišćeno prevashodno u erotskom smislu a ne da derogira ili uvredi. Čak je to bio “glagol” kojim su se slavile nečije ljubavne veštine: na sačuvanim grafitima iz Pompeje jedna žena je ponosno ili naprosto mapirajući napisala *fututa sum hic*, “ovde sam se jebala”, a verovatno stoga što su bile marketinški lukave, prostitutke su ostavljale zidne beleške kojima hvale seksualnu moć svojih mušterija, poput *Felix bene futuis*, “Srećniče, jebao si dobro”.

Ali, iako agresivni smisao savremenog “jebanja”, još manje “tucanja”, nije bio uopšte svojstven latinskom *futuō*, ipak ne možemo zaključiti da je u Rimu vladala apsolutna jezičko-seksualna sloboda i ravnopravnost. Dva su razloga. Prvo, aktiv *futuō* je kod Rimljana dodeljivan muškom partneru – viđenom sasvim tradicionalno, kao da je jedini aktivan, budući da zabada, ispunjava, udara – a žene su ga sebi pripisivale samo izuzetno, recimo u lezbejskoj varijanti. Drugo, ako *futuō* to i nije bio, ako samo “jebanje” i nije automatski prognano u psovački tor, postojali su izrazi rezervisani za opise specifičnih seksualnih radnji i njihovih nosilaca čiji je smisao, kao kod Katula koji njima psuje one koji su se lošom procenom ogrešili o njegove pesme, nesumnjivo bio agresivan. *Pēdicāre* i *irrumāre*, ako mora nekako da

se prevede, još bi i moglo kao “sodomisati” i “prinuditi na pušenje kurca”. Ali *cēveō* (*cēvēre*, *cēvī*) i *crīsō* (*crīsāre*) nemaju ni približne ekvivalentne u savremenim jezicima i mogu samo opisno da se odrede: *crīsō* referiše na sve one postupke ženskog partnera u seksualnom odnosu koji uključuju jahanje na penisu, njegovo motanje i mlevenje, a *cēveō* na sličnu aktivnost pasivnog muškog partnera u analnom seksu. Ako priliči domaštavati zašto bi to uopšte bile psovke, sve miriše na to da je aktivizam pasivnog bio ono krajnje neprilično u jednom režimu jebanja koji se, dakle, ipak držao stroge podele uloga u tom pogledu. I koji je znao šta je vrhovni označitelj: čak je i *irrumāre*, pušenje kurca, bio aktivni glagol rezervisan za *irrumatora*, aktivnog partnera, onog koji, nasuprot modernim koncepcijama, stavlja svoj ud, davaoca penisa, ubacivača kurca u usta primaoca. Pasivni primalac je, naravno, bio *fellator* i nije vršio radnju felacije, *fellare*, nego je trpeo.

Junačenje malog uma

Pošto smo tako apsolvirali status “jebanja” u psovkama, okrećemo se delatniku u tom preduzeću. To naravno nije jebac, nego ono čega je on nosilac ili personifikacija. U psovkama (sa) “kurcem” se uvek radi o kurcu kao pravedniku, kao osvetniku, kao biću, kao nagradi i kazni, kao bogu ocu, kao univerzalnom ratniku koji može biti i milosrdan i prek. Omnipotenciju i sveobuhvatnu funkcionalnost koja mu se pri tome pripisuje možemo tretirati sa simpatijama ili zazorom, možemo je upotrebiti samosvesno ili razobručeno, možemo vileneti ili ironisati, možemo je primiti kao dar ili kao višak. Taj falocentrizam i korespondentna androkratija nisu međutim izazvali naročito, zapravo nikakvo interesovanje profesora Popovića. Možda i zato što je kod njega, kurca, sve jasno – puka hidraulika, kako kažu – pa je tako i u psovkama inspirisanim ili oboružanim njime.

Jedna druga, zaista zanimljiva zagonetka koja se tiče naročite upotrebe “kurca” u bezobraznim sintagmama izazvala je međutim profesorovu pozornost. Naime, otkud izraz “Boli me kurac”, i inače a naročito, kažem, pod pretpostavkom posvemašnjeg kurcoznačaja? Profesor Popović priznaje da nema nikakvih dokaza u prilog rekonstrukcije nastanka ove parainformativne rečenice, na koju ne samo Poljaci, nego i drugi mogu da reaguju jedino upućivanjem odgovarajućem lekaru. Postoji, međutim, jedna hipoteza koja je izgleda i jedina plauzibilna. Ona glasi da je nekad, u jednom trenutku došlo do inverzije, da je naime izvorni iskaz glasio “Ne boli me kurac”, a da je onda skraćanja i efektivnosti radi ispalo obrnuto. A zašto baš kurac (uvo i drugi organi su samo bedne zamene)? Pa priča se tu poziva na medicinske činjenice. Bolovi kurca, čini mi se pri izbacivanju kamenja, su izuzetno jaki, u muškaraca možda najjači i mogu se meriti jedino sa porođajnim bolovima kod žena. A kada kažemo da nas boli kurac? Pa recimo, profesorski primer, kada kasnimo na predavanje, takođe kada kasnimo na posao ili na intervju za posao, svejedno. Onda počinjemo da se tešimo: to što će nas sačekati neprijatna situacija ili prekor nadređenog nije najstrašnija stvar na svetu; ako ćemo i dobiti popreke poglede, grdnju, umanjenje plate, izgubiti zaposlenje, neće se desiti nešto mnogo gore: neće nas boleti kurac. Odnosno, ukratko i obrnuto, “ma boli me kurac”.

Kurac se može i pristojno reći: “penis”. Tako je bilo i na latinskom. *Pēnis* je bila sasvim nevinna reč koja je prvo označavala “rep”, da bi to značenje vremenom, već uveliko u doba Cicerona, bilo sasvim potisnuto za račun muškog polnog organa. Ali “kurac” i jeste i nije muški polni organ, na ravni upotrebe reči. Kurac se na latinskom kaže *mentula* i *verpa*, par bezobrazluka koji je već u starom Rimu, uz *cunnius*, predstavljao idealan primer opscenih reči. Negde na granici se, kao i kod nas, nalazila “piša”, dečji žargon za penis. Samo je “penis” mogao biti bezbolno importovan u sve jezike kao medicinski izraz. Posebno je izazovno za čudesne misaone lupinge, ali neizvesno koliko ne samo opravdano nego i dalekosežno, što se na prvi pogled mora učiniti da etimologija *mentula*-e završava u deminutivu od *mēns*, od “uma” – kurac kao “mali um”.

Kad smo u tom ozračju i kod pristojnih i nepristojnih parnjaka, latinski pozna je i “jaja” ili “muda”. To su *cōleī* (singular: *cōleus*), a poreklo te reči ostaje mračno iako ga neki vezuju za šalu, “ic, *cohūm*. I opet kao i kod nas, ta reč nije bila uvredljiva niti smatrana u onoj meri opscenom kao što su to bile *mentula* ili *futuō*, ali je za svaki slučaj posedovala i do danas u osnovi svuda zadržala svoj pristojni ekvivalent: *testēs* (jednina *testis*). Iako je poreklo potonje reči opet neizvesno, lako se može desiti da je izvedena iz prostog, običnog latinskog da bi označila “svedoke”: čovek se zaklinja nad onim što mu je najdraže; alternativno: njegovi testisi su svedoci njegove muževnosti. Ali su njegovi *cōleōnēs* to možda još i više ili jače.

Domaće rečeničke konstrukcije s “kurcem”, pod uslovom da nas ne boli, kreću od jednog upućivanja – “Idi u kurac” ili “Da ideš u kurac” – koje, videćemo, uopšte nije tako samostalno i kurcodredišno, već je po smislenosti, čini se, razrada slanja u ono suprotno od kurca, u pičku materinu, u dalju ili najdalju materijalnu destinaciju koja se mogla zamisliti, u ne ono pre rođenja, nego i pre začeca. Od upućivanja na kurac, mnogo je međutim češće i mnogo direktnije psovati preteći kurcem: “Na kurac te nasadim”; “Na kurcu te nosam”; “Nabijem te na kurac”, što bi doduše sve mogle opet biti kolcem inspirisane varijacije onog ljupkog i prisno koliko i fatalno intoniranog “glagola”: “Najebo si”. Direktivnije upućivanje na region kurca sam pronašao da uključuje i domišljaje poput: “Mamlaj ga”; “Duvaj ga”; “Puši kurac”; “Popušiš mi kurac krasni”; “Prdneš mi oko kurca”; “Izdrkam ti se u usta”; “Izeš mi kurac”; “Sedneš mi na moj”; “Na kurcu te nosam”; “Opalim te golim”, kao i s tim vrlo tesno združeno uputstvo: “Muda mi se napaseš”.

Unutrašnje ništavilo

Kompletiranje gradivnih seksualnih imenica psovanja zahteva još “pičku”. *Cunnius* je osnovna latinska reč za vulvu, matericu, stidnicu, samo nepristojna, samo dakle pička. Zajedničkog indoevropskog porekla, i u latinskom, kao i svuda kasnije, imala je opsceni status. Ciceron je u tom pogledu izričit, a njenu tako reći radnu i verovatno za plemenito uho još bezobrazniju izvedenicu u književnom jeziku promoviu Katul i Marcijal: *cunnilingus* naime tada označava osobu koja izvršava radnju oralnog seksa na ženi, a ne samu radnju kao danas, kada i nije više opscena već više tehnička. Pičkolizac bi već bio srpska nagrada za korišćenje usta i jezika da se stimu-

lišu ženske genitalije. To bi sasvim odgovaralo i latinskoj kovanici iz koje je nastalo *cunnilingus*: imenica pička (*cunnus*) i glagol “lizati” (*linguere*, cf. *lingua* “jezik”).

Sinonimi za “pičku” već u doba Rima uključuju njenu prirodu videnu, u karakterističnoj ambivalenciji, istovremeno doslovno na smrt zastrašenim i neodoljivo privučenim očima muškarca: *sinus*, “uvlačenje” i *fossa*, “jama”. I moderne naučne i pristojne reči za “pičku”, *vulva* i *vagina*, vuku poreklo iz latinskog, ali su izvorno imale različita značenja. Reč “vagina” je latinska reč za korice mača. *Vulva* (ili *volva*) je označavala matericu. Metafora i metonimija su bile sredstva promene njihovih značenja. Pička, *cunnus*, nije imala šansu da promeni značenje i sačuvana je u različitim varijacijama ali prepoznatljiva u gotovo svim romanskim jezicima.

Ako još malo uđemo u materiju – ovde je ta poštapalica primerenija nego inače – zadržavajući se na istom vaginalnom sklopu, naići ćemo na reč *Landica*, u značenju “klitoris”. Iako maternja reč latinskog jezika, izgleda da je svejedno bila jedna od najopscenijih u čitavom njegovom rečniku. Kao takva, osim u aluzijama, ne javlja se u književnosti, čak ni kod ozloglašeno otvorenih Katula i Marcijala, ali se pojavljuje na grafitima. Odatle saznajemo tek toliko da je veliki klitoris bio objekt užasa i fascinacije starih Rimljana. Od jame je valjda strašnija bila samo njena složenost. Možda i zadovoljstvo koje uzurpira mušku privilegiju. Pred takvim stvarima se čuti, već i imenovanje je više nego dovoljno.

Jer, psovke su načelno muška stvar i prenosnik mizoginije. Sablazan geografijom i uopšte drugošću pičke ostavlja nemim, a sa njenim bolovima nema identifikacije kao sa kurcopoljom. Pička je i sama psovka koja optužuje, najjezgrovitija “ružna reč”, kada se upućuje ili konstelira u ne naročito inventivnim ali najčešćim varijantama: “Pičko smrdljiva”, “Pičko jedna”, “Nemoj da si pička”, a blizu je i “Dro-ljo raspala”. Sve je to samo optužba da je neko žena, najgora stvar koja je u muškoj civilizaciji mogla zadesiti čoveka, da nema pišu, da je sisa jedna. To je jasno. Interesantno je međutim da ne mogu da se setim da je pički posvećena ikakva pažnja u profesorovom izlaganju o psovka. A ona je važna ne samo kao taj designator, nego kao operator koji se tiče ultimativne destinacije psovanja.

Branislav Nikolić je svojevremeno dokazivao da je naša najteža psovka: “Ne seri”: on je složenim termodinamičkim valjda i sličnim zakonima objašnjavao šta se grozomorno zbiva u organizmu i ličnosti pod uslovima ostvarenja tog naloga. Međutim, uprkos duhovitosti tog prikaza, jedan drugi imperativ, vezan ne za analni nego za ženski genitalni region, čini se da kod nas ima karakter najbrutalnije i uz to, ako može da posluži kao potkrepljenje, nekako najprirodnije i najdirektnije psovke. Naprosto intuitivno osećamo da “Marš u pičku materinu” savršeno prikladno pogađa naše želje upućene onome kome se upućuje direktiva, da već i ritmom deluje najkatarzičnije na nagomilani bes i da potpuno vrši posao. Između ostalog i zato što je već katalogizovana kao psovka – kao nešto što obavlja funkciju opsovavanja i čiji je sadržaj, svejedno kakav, nedoličan ali za precizno određenu priliku priličan – teško da razmišljamo o njenom značenju dok je izgovaramo i teško da i kad ne psujemo ulazimo u trag njenom inače vrlo očiglednom poreklu i vrlo efektnom smislu. Ona kaže naprosto, na najjednostavniji i možda stoga najuvredljiviji način: vrati se otkud si došao. Da, ali i preko toga: bolje da se nisi ni rodio. I to, ali pošto je direktiva,

zapravo kazuje kletvu u formi imperativa: da bog da se nikad nisi ni rodio, da bog da nisi postojao, iščezni, nestani kao da te nikad nije bilo. Ostale kletvene psovke, koje obično počinju uzvišenim pozivanjem na boga a posle se pretaču u šaljivi, zapravo crnohumorni ton – poput makedonske “*Da dade Gospod, oro da ti igraat na pogreb*” – izgledaju potpuno bezazleno u odnosu na ovu volju za neantizacijom, za izostanak i pogreba i ora i još mnogo više od toga.

Možda ponekom i nije toliko strašna pomisao da nikada nije postojao, ali za našu romantičarsku viziju identiteta i humaniteta, ili verovatnije i dominantnije, za našu individualizmom legitimisanu a izvorniju, biološku poganu volju za ostavljanjem traga, za zapisivanjem teritorije, za urezivanje imena po objektima prirode i društva, za produžavanjem ega kroz vrstu, za maniju raznolike samoafirmacije, od pisanja dnevnika do nadgrobnih spomenika i fejsbuka, nema ničeg strašnijeg. U svakom slučaju, niti priliči da se opominjući protivotrov narcizmu servira na način teranja u pičku materinu, niti je u želji za potpunim nepostojanjem nekoga, ikoga, koje je izraženo u njemu, reč o blagotvornosti takve invektive. Ostvarenjem ideja takvih higijenskih zahvata, politički primeri upozoravaju na oprez.

“Poetika krivotvorenja” je carevala u proleterskoj Rusiji, a kažu da ni u Grčkoj pod Pukovnikom nije bilo bolje; verovatno je bilo najgore tamo gde ni ne znamo, tamo gde je toliko dobro obavljen posao da ne možemo ni da rekonstruišemo original čak i kad znamo da je priča falsifikovana. Dakle, tamo se kažnjavalo brisanjem iz spiska ne živih, nego ikada rođenih; ne eliminacijom, likvidacijom, već istrebljenjem bez sećanja, iskorenjivanjem i zatiranjem i imena. Radi se naravno o retuširanjima istorije, o brisanju likova, osoba sa fotografija, o neizdavanju umrlice ali i povlačenju krštenice. Moć koja to može je strašna. Želja pak da je sa pokojim pripadnikom ljudske vrste, za kojeg mislimo da je nije dostojan, ponekad jednostavno nekako slučaj da ga nema i da ga nikad nije bilo, da bi svet bio srećniji i izgledniji da se ovaj ili onaj nisu ni rodili, to verovatno i nije nenormalna ili nezdrava pomisao. Njeno saopštavanje psovkom bi onda moglo biti čak i stvar iskrenosti naših čuvstava. Ali iskreno verovati da su naša čuvstva merodavna u toj stvari i, uz to, krenuti u realizaciju tog nauma, to je ogroman korak viška i to je prestup. A opet, ipak je to korak po istoj putanji i prestup preko crte, a ne provalije koja odvaja pre stepene jedne igre nego različite vrste igara.

Nazadna orijentacija

Postoji, najzad, još čitava jedna oblast o kojoj sigurno nije progovoreno na predavanju profesora Popovića, ne znam da li je bilo reči u istraživanju na koje se pozivao. Moralo bi da bude s obzirom na frekventnost i značaj tog psovačkog korpusa, ili tog dela ljudskog *corpusa* koji se izlaže u različitim preporukama, ponudama i slično opsovanom. Istina je međutim, da taj deo, možda i zato što nije polno profilisan, pa čak ni rezervisan samo za ljudski rod, nije ni naročito plodan kada je reč o objašnjenjima i rekonstrukcijama, odnosno relativno je sam sobom pregledan i razumljiv. Da ne dužimo, reč je o dupetu, čmaru, guzi, šupku ili da budemo sasvim pristojni, anusu, toj oblasti i njenim proizvodima i funkcijama. Na latinskom se to kazivalo

cūlus, i opet kao kod nas, ili još bolje kao u francuskom, gde je inkorporirana u obične reči i izraze, poput *culottes*, “gaća, pantalona”, nije ni izbliza bila tako opscena reč kao “kurac” ili “pička”. Za dupe mi imamo reč, “zadnjica”, a latinski *clūnēs* (singular *clūnis*), koja je bila načelno i pristojnija i starija od *cūlus*. Reč *Ānus*, koja je ponajdalje preživela i najšire se zapamtila kao tehnički termin, izvorno je značila “prsten” ili “krug”, ali je anatomska analogija bila prejaka da se ne bi, između ostalog, prebacila i na pozadinski otvor digestivnog trakta.

U dobroj meri isto važi i za proizvod *cūlusa*. *Excreta*, doslovno “proterane stvari”, najčešće referišu na govna ali mogu da opisuju ma koju telesnu izlučevinu. U modernoj tehničkoj upotrebi, *excreta* se načelno upotrebljava da obuhvati fekalne materije i urin ili izlučevine uopšte. Ali ne tako reći uljudno “ekskrement”, nego “govno”, “sranje”, “izmet”, to se na latinskom i potom na svim romanskim jezicima, ovako ili onako, kaže *merda*. *Merda* predstavlja latinski oblik indo-evropskog *s-merd*, čiji je koren verovatno bio “nešto smrdljivo”. Srodan je nemačkom *Mist* (đubre), ruskom смердеть, poljskom *śmierdzieć*, poslednja dva u značenju takođe srpskog “smrdeti”. U klasičnim latinskim tekstovima reč *merda* je korišćena uglavnom u veterinarskim i poljoprivrednim kontekstima da označi “nađubriavanje” ili “đubrivo”. A obrnuto, čišćenje, pražnjenje, pa onda takođe i sranje kao čin, uglavnom je pokrivala reč *cacō*, koja je izgleda bila uvredljiva kao bilo koja druga reč koja se odnosila na smradne telesne funkcije, i *cacāre*, s kojom se čini da to i nije bio slučaj, pa je iz nje znatno kasnije mogla da dođe latinska i opet svetski prihvaćena pristojna složenica *dēfēcāre*.

Reč *cacō* pokazuje začuđujuću postojanost i rasprostranjenost. Verovatno se već u indo-evropskom praizvodu odnosila na onaj pedagoški kontekst ili dečji sleng za izmet koji će se ponavljati u različitim kulturama, uključujući i našu. Srodna je grčkoj imenici κοπρος, *kopros*, u značenju “govance”; kao *cacca* postoji u španskom, katalonskom, portugalskom i italijanskom, a kao *caca* u hebrejskom, rumunskom, nemačkom, holandskom, britanskom engleskom i francuskom. *Cacāre* je doživelo sličnu sudbinu. Nemačko *kacken*, holandsko *kakken*, češko *kakat*, litvansko *kakoti*, rusko *какать*, islandsko *kúka*, naše *kakiti* i da ne nabrajamo dalje, žargonske su reči koje znače “prazniti se” – “srati”, ali manje ozbiljno.

Ali tu nije kraj, postoji i ćorak sranja, postoji i skoro jednako smrdljiva ali ne tako materijalna produkcija guze. Izgleda da oko prepoznatljivih “pozadinskih” svojstava vlada najširi stepen saglasnosti pri imenovanju. *Pēdō*, *pēdere*, *pepēdī* (ili *pepidī*), *pēditum* je osnovna latinska reč za prdenje i opet je i drevna i reč koja pripada dobrim delom zajedničkom savremenom svetskom rečniku. Srodna je grčkom *πέρδομαι* (*perdomai*), engleskom *fart*, bugarskom *prdi*, poljskom *pierdzieć*, ruskom пердеть, sanskritskom *pardate*, koje sve znači srpsko “prdeti”. *Pēdō* se koristilo za sam čin prdenja, dok je zvuk koji je proizvodilo izbegavanje naduvenosti obično nazivan *crepitus*, ugrubo “buka” ili “škripa”. Naš “vetar”, koji se pušta, u odnosu na to i ne zvuči tako loše.

Domaća produkcija je, i kada je reč o ovom psovačkom okrugu, zadužila svetsku baštinu. Tu su pre svega iskazi gotovo prerasli u uzrečice: “Govno jedno”, što može ponekad da zvuči i sasvim simpatično, čak i deci podobno da se uputi, kao i “Sranje”, reklo bi se već legalizovano u polupristojnoj komunikaciji. Pored njih, u istom sklopu

nailazimo još i na “Seronjo”, “Serem ti se za vrat”, “Serem ti se u čarapu”, te najfrekventnija iz ovog asortimana: “Jedi govna”. Ili: “nemoj da jedeš govna”. Igrali smo košarku i jedan moj saigrač je grdno i bahato pogrešio. Psovač u našem timu je doslovno rekao: “Daj, Žarko, jedi govna; nemoj da jedeš govna”. Kazna za zlodelo i upozorenje da se ono više ne čini, sve u istoj sintagmi koja menja kvalitet.

Prelazne odredbe

Kad smo već kod prdenja i izlučevina, tu je još i mokraćca. Ona, gledana kao proizvod, mogla bi se prevzeti za one genitalne sklopove, ali pošto spada u neseksualne smradove (uglavnom), možda je bolje pomenuti je ovde. Osnovna latinska reč za urin je bila *lōtium*. Ova reč je u vezi sa *lavāre*, “prati”. Čudna putanja: ne poznajući sapun, Rimljani su naime skupljali urin kao izvor amonijaka da bi ga upotrebljavali pri pranju odeće. Reč *ūrīna*, naravno, takode je latinska i postala je uobičajeni učtivi termin, nejasno asociiran sa grčkim glagolom *οὐρέω* (*oureō*), “urinirati”. Klasična latinska reč *micturīre* postala je pak prihvaćena medicinska reč za “urinirati”. Ali *mingō* (*mingere*) i *meiō* (*meiere*) su dve forme onoga što je verovatno jedan latinski glagol u značenju “mokriti” ili “pišati”. Samo “pišanje” je izgleda i kod nas i u romanskim jezicima pozajmica iz germanskih jezika. Dok još nije bilo pozajmljeno, *mingō* je predstavljao najuobičajeniji oblik “pišanja” klasičnog latinskog, a *meiāre* se čini da je bilo popularni oblik, nasleđen opet iz indoevropskog korena *meigh*, “prskati” ili “vlažiti”, koji dovodi u srodstvo sanskrito *mehati*, “mokri se”; persijsko *miz*, “mokraća”; grčko *ομείχειν* (*omeikhein*), “mokriti”; poljsko *miazga*, “iscrpsti”; makedonsko “moča” i naše “mokri”.

Time bi se zaokružio telesni psovački inventar srpskog i izgleda slovenskih jezika uopšte. On je, ugrubo, izgrađen na tih nekoliko vulgarnih korena i brojnim varijacijama koje one obrazuju u bogat seksualni ili seksualistički rečnik psovanja. Iz “jebati” – od proto-indo-evropskog *h₂yebh₂*, *eibati*, srodno ruskom *ебать* i poljskom *jebać*, ali i starom visokonemačkom *eiba* i sanskritskom *yabhati*; u nežnijoj varijanti interpretacije sve izvedeno od korena *b^hu*, u značenju “biti”, “rasti”, “graditi” – izviru “jebanje”, “jebačina”, “jebač” i “jeban/a”, kao i “zajebancija”, “zajebant”, “zajebavanje”, “zajebavati se” i biti “zajeban”, pa potom “najebati” i “najebati se”, “odjebati i biti “odjeban”, a ako je trajnija radnja, “odjebavanje” i, u posebnim slučajevima, “prejebati se”, “prejebavati” i biti “prejeban”. Potom sledi “kurac” – od staroslovenskog *kurъ*, “petla”, kojem je naknadno dodat deminutivni nastavak ne bi li se dobio *kurъсь*, te vokalizacijom jerova *kurac*, što sve opet verovatno potiče od indo-evropskog korena *kowr*, “zavijati”, slično latinskom *caurire*, ali je moguće i da je reč nastala pukom onomatopejom, kao u engleskom, gde je *cock* i vulgarno ime za penis i nevulgarno za petla – i njegovi derivati i srodnici: “kurčenje”, “kurčina”, te njegov nosilac, “kuronja”; ređe i južnije “kurajlija”; izuzetni smo i po tome što je kod nas čak i “kurton”, logično, izveden odatle. Nastupa konačno i “pička” ili/i “pizda” – od proto-indo-evropskog *pizda* i latinskog *pesd*, *perd* (“škripati”, “pucketati”), kao i na ruskom i kao i ruska *нуздá* i albanska *pidh* – čiji deminutivi ili augmentativi su uglavnom tepanja njoj ili veličanja nje, poput “pice” ili “picketine”. “Kurac” i

“pizda” odnosno “pička”, pri tom, osim što su gradivne imenice nekih nedobronamernih rečeničnih složaja, mogu same sobom da označavaju i karakterne osobine.

Šupak i bulja, govno i govnarija, sranje, sračka, serator i seronja, kurva i kurvarluk, kopile, drkanje i drkadžija, muda i mudonja, o sisama, dudama i cicama da ne govorimo – uopšte se pak ne koriste uvek pežorativno, a nekmoli da su obavezni sastojci najčešćeg psovanja, kao što to možda jeste slučaj u drugim jezicima. Latinski bi tu opet mogao biti indikativan. Poslovična anatomska iskrenost i direktnost Rimljana, kada je reč o seksualnim činovima i delovima tela, kao da prestaje za račun eufemizama i metafora kada je reč o ekspertima za te stvari, o prostituciji i prostitutkama. Sama latinska reč *prōstituō* ukazuje samo na komercijalni aspekt: korensko značenje je “izložiti se javnoj prodaji”. U nedostatku “kurve”, prostitutke su se nazivale *meretrix*, “hranioci”, ili *lupa*, “vučice” (javna kuća je bila *lupānar*), što je sve ali i samo ukazivalo na njihove merkantilno-grabljive aktivnosti. U još većoj meri to važi za reč *glūbō*, *glūbere*, *glūpsī*, *glūptus*, koja je značila “svučići”, a po analogiji opet i “opljačkati”, i bila često korišćena da označi ono što mi gotovo nežno danas nazivamo “prijateljičama noći”. S obzirom na njihovo razumevanje morala, “damama sumnjivog morala” su izgleda Rimljani, kao i sigurno Grci, zamerali opsednutost trgovinom a ne trgovañne određenom robom, odnosno samu uslužnu delatnost koju su pružale.

Dijalektika elevacije

Razlaganje jezičke igre (oko) psovanja zapravo ukazuje na komplikacije koje su se dešavale u njoj i sa njom, komplikacije koje objašnjenje, možda kao i svako, ne može sasvim da zahvati jer operiše na granicama njihovog odigravanja. “Ružne reči”, videli smo, imaju svoje precizno značenje, znakovi su koji se odnose na vrlo određene objekte, ali su u njih investiranom pogrdom uvek mišljene ili izgovarane preko svoje stolpljenosti sa stvarima. Naizgled paradoksalno, one vredaju možda upravo zbog tog svog hiperrealizma, zbog preakuratne blizine označenom. Ružnim rečima je moguće da se konstituišu psovke i da funkcionišu u njima kao povrede, baš zbog tog viška koji je upravo ono potaman, zbog te nepristojne neuvijenosti koja nam se ne sviđa s razloga u koje nema prostora da se ovde ulazi, a mogli bi se svesti na odvratnost pred poreklom, na pigmalionstvo, na umišljanje uzgordenog duha, na porodičnu sramotu u srcu plemenitosti i tome slično.

Psovke bi takođe mogle imati precizno značenje, i moguće ga je relativno lako rekonstruisati, makar za one osnovne. U svakom slučaju, čini se racionalnim pretpostaviti da su na početku one imale referente, obično karaktere koji se pripisuju ili postupke koji se propisuju. Međutim, njihovo putovanje dalje odvajalo ih je od tih značenja, ne toliko odstupanjem jezičkih oblika u kojima se iznose, koliko njihovom ritualizacijom. Ukratko, reči u psovačkim složajima su postale metafore, ili su uvek bile metafore, ali su postale mrtve, okoštale metafore. Sudbina takvih metafora je da se u toj meri prime u jezik, budu prihvaćene unutar određenih diskurzivnih kodova, da se zaboravilo da su metafore, da su prestale da se tretiraju kao metafore i počele da operišu kao doslovni i proverljivi iskazi. Takav razvoj je, krajnje zaoštre-no i sa ultimativnim učinkom, zadesio i psovke.

One nisu fiksirale značenja nego su prestale da išta znače i zadržale na kraju samo – svoju funkciju. Sa Fregeom na pameti, moglo bi se reći da su zadržale samo smisao izgubivši posebno značenje. One su najbolji ili najtipičniji primer – mnogo bolji nego obećanja, na kojima je od Serla nadalje građena čitava teorija – govornog čina. Psovački čin je štaviše mogao i ne biti govorni; on je, tako reći, govor umesto čina, psovanje umesto šamara, lepljenje proverenih etiketa i upućivanje na određena odredišta ili postupke, umesto popisivanja, organizovanja transporta i lagera. U tom smislu i pod uslovom da nije moguće bez njih, odnosno da bi bez njih bilo gore, te da su zaista zamena a ne uvod u nasilje, psovke su jedna vrlo korisna, katarzična, ventilatorna i na kraju krajeva obzirna stvar.

Uprkos potpunim rekonstrukcijama njihovog značenja, ispostavilo se da su značenja na kraju krajeva i nebitna, da i za psovke važi ono što je Dejvidson tvrdio za sve metafore: one naprosto nemaju nikakvog kognitivnog sadržaja koji bi valjalo razotkriti; njihov značenjski status je zaista pre poput značenja aplaudiranja ili poljupca, odnosno pljuske, čuške, odgurivanja, šuta u dupe. Kada se upotrebljavaju, psovke su gestovi, društveno konstruisana govorna ponašanja koja se već ceremonijalno tumače kao uvrede, skrnavljenja, okrutnosti, vulgarnosti, a ne tekstovi koji vabe interpretaciju. Nedvosmislenost njihovog komuniciranja je važna, a ne suprotnost, detaljnost i nijansiranaost njihovog izraza. Leksički deo je u funkciji, u ponižavajućoj podređenosti, ako hoćete, prava sluškinja u odnosu na ono gadno čuvstvo koje smeru da bude saopšteno i koje se saopštava najdrastičnijim asocijativnim asociranjem koje se pronade. Uvredljivost je ono odlučujuće u psovci, bilo da se radi o reči, sintagmi ili rečenici.

Neprikladno i neprikladno izražena uvreda naprosto ulazi u definiciju psovanja koje, već i etimološki, govori da se više ne obraćamo čoveku, nego psu, nego čoveku kao psu. Pas je bio ono najniže, te stoga dobar kontrapunkt onom najvišem, Bogu, kao što su i polni odnosi i organi smatrani takvima. I načelno su i do danas ostale te dve kategorije psovki: one su ili “deističke”, vezane za religiju, ili “visceralne”, utrobne, organske, vezane za ljudsko telo i njegove funkcije. Naravno da se neke vezuju i za pretke i roditelje opsovane osobe, a neke za njeno rasno ili etničko poreklo, seksualno opredeljenje ili su jednostavno epiteti koji nagrđuju, ali osim što ostaje “načelno” da važi da su prethodne dve kategorije dominantne, često i ove koje ispadaju iz njih koriste njihove figure i, najzad, u savremenim klasifikacijama se, čini se, radije svrstavaju u posebne kategorije, u koje skladnije (s)padaju: kletve i pogrde, recimo. Sa demokratizacijom i profanizacijom tabuizovanih reči, sa bogohule i svetogrđa – u svakom slučaju taj trend je izvestan – spustilo se do pukog imenovanja seksualnih radnji iz lične a ne bogonadahnete omraze, na kolokvijalno izražavanje ljutnje, iznenađenosti, besa, iznerviranosti.

Rod i pomoz bog

Pošto je reč o komunikaciji, o saopštavanju, dakle o javnosti i mediju, psovka pre-rasla u običaj može onda da postane i (u oba značenja) intrigantna – u skladu sa intrigiranošću modernog doba merenjem i premeravanjem – i za savremena empirij-

ska istraživanja. Nedalekosežni ali uvek pikantni podaci se gomilaju. Saznajemo da psovke, odnosno ružne reči sačinjavaju nešto više od pola procenata svih reči koje se svakodnevno koriste, da je među njima u Americi registrovano preko sedamdeset takvih reči, ali da se prvih deset ne menja, da istraživanja psovanja iz 1986, 1997. i 2006. godine ukazuju da i među njima osamdeset posto otpada na *fuck, shit, hell, damn, goddamn, bitch i boner*, od kojih su opet prve dve reči zastupljene sa negde između jedne trećine i jedne polovine, kao i da na izraz *Oh my God* otpada dvadesetčetiri posto psovanja žena. Iz istraživanja psovačke prakse u Americi – pošto tamo o svemu postoji istraživanje – još doznajemo da “muškarci načelno psuju više nego žene, ukoliko žene nisu u sestrinstvu, i da rektori univerziteta psuju više nego bibliotekari ili osoblje dnevnog boravka univerziteta”, kao i da psovanje sačinjava tri procenta celokupne komunikacije na poslu i čak trinaest procenata celokupne neobavezne komunikacije.

Zadržimo se malo na toj pretpostavci ili predubedenju da muškarci psuju više nego žene. Nju su uglavnom potvrdila brojna jezička istraživanja, ali studije koje su se usredsredile na to kako žene upotrebljavaju jezik, ne daju ni tu muškarcima primat i postavljaju plauzibilnu hipotezu da je žensko psovanje jednostavno više “kontekstom specifikovano”. Prema već zastareloj teoriji, muškarci psuju da bi stvorili muški identitet a žene – da bi bile sličnije muškarcima. Recentnije studije, međutim, pokazuju da žene barem delom psuju – zato što se ugledaju na žene kojima se dive. Kako god bilo, načelno zaista važi, jer se to tiče mnjenja, da zapadna društva vide psovanje kao prikladnije za muškarce nego za žene i da žena koja psuje krši više društvenih tabua nego muškarac koji psuje. Sledstveno, ljudi su i dalje skloni da oštrije sude ženama nego muškarcima zbog istog stepena opscenosti. Recipročno i jednako uopšteno, žene smatraju psovke moćnijim sredstvom opštenja i u većoj meri izražavaju krivicu zbog njihove upotrebe nego muškarci.

U Americi je, naravno, izračunato i da sedamdesetdva posto muškaraca i pedesetosam posto žena psuje javno, a da ti procenti variraju u zavisnosti od starosne dobi: sedamdesetčetiri posto ljudi oba pola između osamnaest i tridesetčetiri godine psuje, a tek četrdesetosam posto onih preko pedesetpet godina. Neko je srećom uočio i da su žene sklonije da izbegavaju upotrebu psovki, i u Americi i inače, jer ih se one, ili makar neke od njih, direktno tiču, jer se odnose na žensku seksualnu anatomiju na način u kojem nije teško prepoznati “element seksizma”. Što opet govori ne samo o društvenoj konstrukciji oblika psovanja, nego i o hijerarhiji njihove podnošljivosti ili propusnosti s obzirom na aktuelnu senzitivnost i uzuse korektnosti određenog društva. Tako se neke psovke smatraju tek blago uvredljivim, dok je druge skoro sablažnjivo i zamisliti da se izgovore, pri čemu ova skala često ima više veze sa stavovima javnosti prema izvesnoj reči nego prema onome što ta reč stvarno znači. Kao kada se radi o uvek prisutnoj obzirnosti žena, a odnedavno i pokojeg muškarca prema organizmu i organima žene, tako se recimo danas rasne pogrde načelno izbegavaju iz straha da psovanjem prokazanih etnija (Jevreji i Crnci napolju, a Romi kod nas i u okolini, i jezički su odavno našli različite formulacije u kojima operišu kao pogrda upućena obavezno nekom ko nije iz te skupine) psovač ne ispadne rasista.

Perverzija bez verzije

U specijalnom slučaju, koji se čini da kod nas važi više nego drugde, da to drugde važi samo za mikrozajednice i u manjoj meri, psovka može biti i izraz prisnosti. Ničeoov uvid da ljubaznost, kurtoaziju, odmerenost rezervišemo za one do kojih nam nije stalo, najudaljenije, a da najbližima poklanjamo ono najgore, nalazi svoje doslovno ili farsično obistinjenje. Neuporediva je srdačnost, drugačije neiskaziva, prijatelja koji se međusobno s osmehom psuju, naročito pri neočekivanom ili susretu pošto se dugo nisu videli. Uostalom, postoje i izrazi za taj najviši stepen bliskosti: posle biti “na vi”, i “na ti”, sledi biti “na jebi si mater” ili u nešto osavremenjenijoj varijanti, “na prst u bulju”. To nemalo odstupa od one definicije koja psovke svrstava u izraze nepoštovanja, skrnavljenja i poniženja nekoga. U stvari, ona to i u ovom slučaju čini, ali na način koji izražava solidarnost, na način koji je prema Solovjovu karakterističan za Ruse, pa onda valjda i Slovene – svi smo majmuni, svi smo govna, budimo empatični i razumimo se u tom najnižem, neka nam dobrodušnost sledi iz ubogosti – na način dakle da se prema drugima odnosima kao prema psu, što smo i sami, pa ga ili se psujemo.

Ovo odstupanje bi moglo ukazivati ne samo na relativizaciju statusa i učinka psovanja, nego i na jedan posebno izražen napor u savremenim naučnim istraživanjima psovki. Pošto su bile ekskomunicirane, došlo je valjda vreme da im se da za pravo, vrati pravda, da se nađe neko ili ma koje opravdanje njihove upotrebe, pokaže blagotvornost njihove funkcije i ukaže na dobrobit njihovog praktikovanja. Pre svega je tu jedan konzervativni argument koji svedoči o zanimljivoj i tipičnoj situaciji. Naime, konzervativna aksiomatika i protokol argumentisanja – sve što je posvećeno patinom vekova zaslužuje da postoji, to što se nešto održalo dovoljan je razlog da se ne menja, trajnost je garancija kvaliteta, intervencija je opasna, prirodno je ono što je ustaljeno – usmerava se na konzervativno stanovište, ovog puta kada je reč o psovka. Psovanje kao pripisivanje vulgarnih epiteta i isporučivanje najernjih želja, kao korišćenje vulgarnih kunjenja ili pozivanje na božanstvo ali samo da bi psovačka izjava bila snažnija ili verodostojnija, skupa sa kletvama kao svojevrsnim narodnim anatemama, kao smeranju da se nekoj posebnoj meti sluči nesreća, kao dakle izrazima želje da neki oblik nedaće zadesi neki drugi entitet, i to po mogućstvu trajno, kao prokletstvo, prema ovom argumentu je, naime, modus govora koji je odvajkada postojao i postoji u svim jezicima, a da stvar bude veselija u potkrepljenju, funkcionalno slično ponašanje se može opaziti čak i kod šimpanzi.

Onda se sve ilustruje ukazivanjem na kletve i ružne želje iz Biblije, te da čak i najstariji tragovi ljudskog pisanja sadrže pogane reči i oštar jezik. Zaključuje se da mora biti da su i sami prvi jezici jamačno sadržavali psovke, ali pošto se pisanje razvilo posle govora, razumljivo je da ne postoji zapis ko je rekao prvu psovku ili koja je ona bila. Ali nije mnogo bolje ni sa pisanim tragovima: zbog tabua koji ih je okruživao, pisane istorije takođe sadrže tek nekoliko zapisa o poreklu psovanja. U takvoj situaciji, većina malobrojnih istraživača psovki, koji ih kušaju na izučavanjima modernih kultura bez pisma, slaže se da su one došle iz ranih oblika “magije reči”, iz verovanja da izgovorene reči imaju određenu moć, da one mogu da proku-

nu ili blagoslove ljude ili na druge načine utiču na svet, što je vodilo ideji da su neke reči ili vrlo dobre ili vrlo loše. Sa ovim drugima počinje beskrajna ali i očito stabilnoj zajednici potrebna nomenklatura i taksonomija psovanja.

Druga linija (o)pravdanja psovanja je opčinjena blagotvornim dejstvom psovki. I društvenim i individualnim. U prvom slučaju, nalazi se da psovanje obavlja znatan posao u društvenoj interakciji: ono može da ustanovi ili utvrdi pripadnost grupi i održi i sačuva granice grupe, grupni identitet, može da izrazi solidarnost sa drugim ljudima, da izrazi poverenje i bliskost takođe, što je najočiglednije ne kod muškaraca u reklami za pivo, već kada žene psuju u prisustvu drugih žena, potom da (do)dâ začim humora, poseban naglasak ili “vrednost šoka” komunikaciji, te da operiše kao kamuffiranje straha ili nesigurnosti osobe koja psuje. Naravno, ljudi takođe psuju naprosto zato što osećaju da se od njih očekuje da to čine ili zato što je psovanje postalo navika. Ali i to svedoči o ulozu ili ulogama koje psovanje na jedinstven način ima u društvu, pri tom uopšte ne bivajući automatski društveno prihvatljivo niti čak legalno.

U drugom slučaju, slučaju individualnog “benefita” psovanja, sve naravno počinje u ranom detinjstvu. Tada je plakanje prihvatljiv način izražavanja emocija i oslobađanja stresa i anksioznosti. Međutim, kako (naročito muška) deca rastu, (zapadna) društva ih obeshrabruju da plaču, posebno da javno to čine. A i odraslima je, avaj, neophodno da daju oduška jakim emocijama. Tu ulaze u igru psovke u svojoj najčešćoj upotrebi: kao instinktivni odgovor na nešto bolno i neočekivano ili na nešto frustrirajuće i uznemirujuće. Psovka tada pomaže da se oslobodi stres, popusti pritisak i ispusti para, isto kao što to čini plač kod dece. Jedna studija nalazi da psovanje nije samo uobičajena reakcija na bol, već da samo sobom funkcioniše kao analgetik, a njen autor, psiholog, preporučuje ljudima “da psuju, ako se povrede”, upozoravajući doduše da preterana upotreba psovačkih reči tendira da umanjí njihov korisni efekat. Interesantno, manjak psovanja se – uprkos ovakvim preporukama – još uvek (uglavnom) ne smatra oboljenjem ili je čak nezamisliv kao oboljenje koje bi predstavljalo odsustvo i potencijalne mogućnosti da se psuje, mada očito može biti deo kliničke slike. Zauzvrat, preteranost psovanja odmah izaziva sumnju. Štaviše, detektovan je i čitav niz bolesti koje izazivaju psovanje ili čiji je simptom nevoljno i nekontrolisano psovanje.

Tako se zaista reprodukuje vekujući status psovki: za razliku od većine drugih jezičkih znanja, njih i njihovu upotrebu učimo isključivo izvan školskih instrukcija i izučavanja. A opet, nepogrešivo znamo, čak i kao vrlo mala deca, koje su reči “kakane”, i ne pretpostavljajući uopšte koje bi im moglo biti značenje. Štaviše, mi “psujemo gotovo pre nego što progovorimo”. To je između ostalog zato što – moj omiljeni argument i zadnja linija odbrane psovki – naš mozak tretira psovke različito od drugih reči. Trejsi Vilson tvrdi, pozivajući se na mnoga istraživanja, da mozak obrađuje psovke u nižim regionima, smeštenim duboko unutar mozga skupa sa emocijama i instinktima, kao i da ih ne obrađuje kao jedinice zvuka koje moraju da budu kombinovane da bi obrazovale reč, već ih skladišti kao čitave jedinice. Tako, mozgu ne treba pomoć leve hemisfere, koja je u njegovoj složenoj kompoziciji zadužena za govor i pisanje kao “više” moždane funkcije, da bi obradio psovke. Štavi-

še, mnogi od pacijenata koji se podvrgnu odstranjenju leve hemisfere, iako doživljavaju dramtični pad jezičkih sposobnosti, još uvek mogu da psuju bez obrade reči, koju inače obavlja jedino leva hemisfera mozga. Ukratko, desna hemisfera mozga može da obradi čitave reči psovanja kao motorne, a ne jezičke funkcije.

Preciznije, naučnije i dosadnije, rečima koje nekima mogu izgledati kao psovke, psovanje je povezano sa limbičkim sistemom – koji takođe udomljuje memoriju, emocije i bazično ponašanje, a čini se i da upravlja vokalizacijom kod primata i drugih životinja, pa su neki istraživači interpretirali vokalizaciju primata kao psovanje; osim toga, pošto je tu i memorija, ne čudi još jedna naučno dokazana čudnovatost: reči iz arsenala psovki se pamte oko četiri puta brže nego ma koje druge reči – i bazalnom ganglijom, koja igra veliku ulogu u kontroli impulsa i u motornim funkcijama. Psovanje tako možemo zamisliti kao “motornu aktivnost” sa “emocionalnom komponentom”. A kad se taj pleoaje za automatizam psovanja, ne znam kako bi se drugačije nazvao, to izvinjenje za nevoljne psovačke radnje, to opravdanje rutinizovanja ionako nesvesnih psovki, još i snimi magnetnom rezonancom, slike funkcionisanja navodno pokazuju da viši i niži delovi mozga mogu da se bore jedan s drugim kada osoba psuje. Otud i ona elitistička reakcija obrazovanih ima i svoje organsko opravdanje, a nije samo mandarinska diskriminacija: mozak ljudi dičnih na svoje obrazovanje reaguje na sleng i “neknjiževne” iskaze na isti način kao i na psovke.

Pristojna regresija

S druge strane i nasuprot ove legitimizacije psovanja, množe se i katalogizuju argumenti o štetnosti psovki i, štaviše, priručnici kako ih se rešiti. Kad ih proučite, naravno, poželite da opsujete. Prvo valja ustanoviti u ovom diskursu šta, uprkos sve-mu, “nije u redu sa psovanjem”. Na ličnoj ravni, pobraja se da ono odaje loš utisak, čini neprijatnim bivanje s vama, ugrožava vaše veze, sredstvo je cmizdravaca i onih koji se stalno na nešto žale, umanjuje poštovanje koje gaje prema vama, pokazuje da nemate kontrolu, znak je lošeg držanja, razotkriva manjak karaktera, nezrelo je, odražava neznanje i daje loš primer. Na nivou društvene štetnosti, tvrdi se da psovanje doprinosi padu uljudnosti, zaglupljuje, vređa više ljudi nego što mislite, čini da se drugi osećaju neprijatno, izraz je nepoštovanja drugih, pretvara diskusije u svađe, može biti znak neprijateljstva i može voditi nasilju. Najzad, postoji i jezička ravan, na kojoj se ustanovljuje da psovanje kvari jezik, budući da je to abrazivan, lenj govor, da ne komunicira jasno, da zanemaruje značajnije reči od psovki, da mu manjka imaginacija i da je, konačno, izgubio svoju delotvornost.

Stoga, sledstveno, valja dati “deset saveta kako da se ukroti vaš jezik”: “1. Priznajte da je psovanje štetno. 2. Počnite eliminacijom usputnog psovanja. 3. Mislite pozitivno. 4. Vežbajte da budete strpljivi. 5. Savladajte se, ne psujte. 6. Prestanite da se žalite. 7. Koristite alternativne reči. 8. Izložite pristojno ono što imate da kažete. 9. Razmislite o tome šta je trebalo da kažete. 10. Radite na tome”. Možda se vama i smučio ovaj nagovor na pripitomljavanje psovki, što je jamačno slučaj, ali savetnici ne odustaju i postaju još zahtevniji: “ukoliko želite da budete spaseni, prestanite

potpuno da ih upotrebljavate”. O svakom od ovih saveta ili koraka, postoji posebna uputstva i ubeđivanja koje, u svojoj beskrajnoj obzirnosti, neću razlagati. Samo da kažem poentu savetodavaca, ne mogu da izdržim i zadržim je za sebe. Oni doduše velikodušno priznaju da je na vama izbor, ali ga tako postavljaju da ga zapravo i nemate: “Možete izabrati da imate karakter i stil ili da budete smatrani nepristojnim, sirovim i grubim”. Pa čik odaberite.

A pošto izbor nije sasvim nerukovođen i neobavešten, a iskušenje je veliko, treba početi od malih nogu. Postoje dakle i uputstva ne šta da vi radite sa sobom nego – na stranu prvo pravilo bon tona na koji se obično u kritici psovke poziva ili na koje se svodi njena kritika: pravilo da ako se drugi ne vladaju prema njemu nije pristojno da ih opominjete – šta da radite ukoliko primetite da vam deca psuju. Umesto da se smeжете ili uznemirite, kaže mudra i lukava saveta, “objasnite da ta reč nije prihvatljiva za dečju upotrebu”, jer “koncept ’ružne reči’ može biti stran deci koja upravo uče kako da govore”; “ponudite im alternativnu reč da je upotrebljavaju kada su ljuta ili uznemirena”; “koristite duhovite zamene umesto psovki pred svojom decom”; “ostanite mirni i činjenički”, jer “ukoliko se uznemirite, vaše dete može opet da upotrebi tu reč u pokušaju da pridobije vašu pažnju”. I tako do u beskraj dalje.

Sve u svemu i posle svega, situacija se nije mnogo promenila. S jedne strane se, dakle, nalazi trezveni ali trivijalni uvid, sada samo još i ekspertski potkrepljen, da su “psovke normalna funkcija ljudskog jezika”. S druge strane, kao i uvek, javlja se slutnja opasnosti legalizovanja psovki po jezik, društvo i ličnost, slutnja koja se s preduzetom odbranom od te opasnosti uvek nekako pretvori u još opasniju pošast: biser među onima koji zagovaraju “konačno rešenje”, (raz)rešavanje od psovanja, istragu psovača i psovopisaca predstavlja predlog iz 1991. godine prečasnog Iana Gregorija, sekretara Učtivog društva, da se postojeće psovke proteraju i zamene “lepim rečima kao što su ’grisini’ i ’pamučne čarape””. Postoji na svu sreću i treća strana, takođe neuništiva i takođe uvek iznova renovirana. To je tradicija vesele i brutalne satire, ismevačke kritike i svete neozbiljnosti, “kinički impuls”, kako bi ga nazvao Sloterdajk. S te treće, blagotvorne strane, danas odjekuje glas neizbežne Nacionalne kampanje za pravo psovanje, čiji portparol na Gregorijev predlog reaguje rečima: “Dobri prečasnici može da ide da se jebe!”.